

Kunnskapsskulen ber kompetansesamfunnet

Lektorlagets utdanningspolitiske program slik det er vedteke av landsmøtet 2023.

1. Faga ber skulen

Solid fagleg forankring er ein føresetnad for å utvikle forståing og djupnelæring og må derfor stå sentralt heilt frå skulestart. Tydeleg fagleg og metodisk progresjon sikrar elevane betre læring og betre læringsmiljø og reduserer fråfall.

Norsk Lektorlag meiner:

1.1 Dei ulike skuletrinna og skuleslaga, frå barnetrinnet via ungdomsskulen til fullført vidaregåande skule og vaksenopplæring, må få rom til å utvikle sin eigenart gjennom tilpassa mål og arbeidsmåtar.

1.2 Fellestid i skulen skal hovudsakleg gå til fagleg utviklingsarbeid og profesjonsfagleg samarbeid på premissane til faglærarane. Kollegialt samarbeid mellom faglærarar styrkjer skulekvaliteten og bør enkelt kunne gjennomførast også digitalt og på tvers av skular og skuleslag.

1.3 Læreplanane og vurderingsordningane for skulefaga må tydeleg definere forventta progresjon og fagleg nivå gjennom klare mål for opplæringa i heile skuleløpet. For å sikre at alle elevar får lære det dei treng, bør moglegheitene for fleksibel og differensiert progresjon utnyttast.

1.4 Skal alle elevar ha føresetnader som gir dei utbytte av å følgje opplæringa i vidaregåande skule, trengst det differensierte opptakskrav og poenggrenser for ulike studieretningar. Særleg viktig er det å innføre ei poenggrense for opptak til studieførebuande løp. Elevar utan dei nødvendige faglege føresetnadene må få tilbod om eit tilpassa studieprogram eller eit ekstra førebuingår.

1.5 I vidaregåande skule må både yrkesfaglege og studieførebuande program i større grad kunne bidra til eit variert skuletilbod ved å få utvikle sin eigenart. Lektor 2-ordninga, der fagpersonar frå arbeidslivet deltek i å utarbeide læreplanretta undervisningsopplegg, bør utvidast til fleire fag enn realfag.

1.6 Elevar på studiespesialiserande og andre studieførebuande program må førebuaast betre til vidare studium. Rammevilkår som finansiering frå skuleeigaren, tilgang på kvalifiserte lærekrefter, elevane sitt faglege nivå ved programstart og kontakt med akademia må betrast.

1.7 Skal yrkesfag vere attraktivt, må samfunnet sørge for nok læreplassar og eit undervisningspersonale som har både fagutdanning, pedagogisk utdanning og arbeidserfaring frå fagretninga dei underviser i. Elevar i arbeidslivspraksis skal følgjast opp av ein fagleg kompetent lærar i tett samarbeid med verksemda.

1.8 Fleire elevar med fagbrev som ønskjer vidare utdanning innanfor fagfeltet sitt, bør få høve til å velje det yrkesfaglege løpet for høgare utdanning (Y-vegen).

2. Tid til undervisning

Undervisning er kjerneoppgåva til skulen. Byråkrati, nye vurderingsformer, heterogene elevgrupper og læringsressursar av ujamn kvalitet gjer det stadig meir tidkrevjande å gi god undervisning. For å sikre at det blir sett av nok tid til dette, må ein definere undervisningsomgrepet tydeleg, og elevane må få årstimetalet dei har krav på.

Norsk Lektorlag meiner:

2.1 Det må vere opplæringslova og ikkje skuleeigaren som definerer undervisningsomgrepet, slik at aktivitetar utanfor det pedagogiske opplegget til faglæraren ikkje kan erstatte undervisning.

2.2 Undervisning er opplæring av og arbeid saman med elevar som blir gjort av ein lektor eller lærar, og som

- tek utgangspunkt i læreplanen for faget
- er ein del av det pedagogiske opplegget til undervisaren
- medfører for- og/eller etterarbeid
- dannar grunnlag for vurdering i faget

2.3 Skuleleiinga skal sørge for at kvar enkelt pedagogisk tilsett får nok tid til undervisning, for- og etterarbeid og fagleg oppfølging av kvar elev. Kontaktlæraren må sjølv få styre tida for å følgje opp elevane.

2.4 Skulen må haldast ansvarleg for at elevane får årstimetalet dei har krav på i kvart enkelt fag, gjennom undervisning utført av kvalifisert undervisningspersonale. Dette må dokumenterast, og det må i planlegginga takast høgd for forventta timebortfall på grunn av eksamen o.l.

2.5 Skuleleiinga skal ikkje ta timar frå skulefag til aktivitetar og prosjekt som faglæraren ikkje kan innpasse i undervisninga i tråd med læreplanen.

2.6 Statlege myndigheiter må i samarbeid med profesjonen utvikle digitale verktøy, også med kunstig intelligens, som kan vere ei støtte for undervisnings- og vurderingsarbeid. Målet med slikt arbeid må vere å heve kvaliteten på undervisninga.

Fjern tidstjuvar og byråkrati

Lektorar og lærarar bør bruke størstedelen av tida si til undervisningsretta arbeid. Mykje rapportering og dokumentasjon i skulen er unødvendig. Bruk av digitale verktøy må kunne lette arbeidskvardagen.

Norsk Lektorlag meiner:

2.7 Som hovudregel skal munnlege tilbakemeldingar til elevane vere tilstrekkeleg. Skriftleg tilbakemelding må vere opp til kvar enkelt undervisar.

2.8 Ved alle nye rapporteringskrav eller oppgåver skal tidsbruken til faglæraren vurderast. I tillegg skal det vurderast kva for andre oppgåver som skal reduserast. Skriftleg rapportering bør gjerast av administrativt personale.

2.9 Lektorar og lærarar skal normalt ikkje utføre oppgåver som høyrer til andre profesjonar eller yrkesgrupper, slik som helsesjukepleiaren, sosiallæraren, minoritetsrådgivaren, reinhaldsarbeidaren, vaktmeisteren, IT-personale eller administrativt personale.

2.10 Utstyr og IT-system må dimensjonerast og driftast slik at undervisningspersonalet kan arbeide effektivt med kjerneoppgåvene sine. Systema til arbeidsgivaren må kommunisere med kvarandre, slik at læraren får tid til faga sine og elevane sine.

3. Ein demokratisk og open skule

Norsk Lektorlag vil ha større openheit i og om skulen. Dei tilsette i skulen har vid og omfattande yringsfridom om forholda i skulen.

Norsk Lektorlag meiner:

3.1 Lektorar og lærarar skal modellere dei viktigaste ideala i demokratiet vårt og skal stå fritt til å synleggjere ulike perspektiv på både historie, samfunnsspørsmål og faglege debattar, så lenge dei vurderer at dette fremjar formålet med opplæringa. Det å bli eksponert for slike perspektiv bør ikkje objektivt tolkast som krenkjande.

3.2 For å sikre yringsfridom må det i skulen vere rom både for å misforstå og for å bli misforstått. Dersom elevar reagerer på noko ein lærar har sagt, må leiinga leggje til rette for at konflikten kan løysast på lågast mogleg nivå.

3.3 Skuleeigaren og skuleleiinga bør oppmuntre tilsette til å delta i den offentlege debatten. Dei tilsette i skulen kan fritt snakke om skulepolitikk og forhold ved skulen som ikkje er teiepliktige, når dei ikkje ytrar seg på vegner av arbeidsgivaren. Arbeidsgivaren kan ikkje generelt krevje bruk av tenesteveg før tilsette uttaler seg offentleg.

3.4 Lektoren har ei profesjonell plikt til å bidra med eigne faglege vurderingar og til sakleg opplysning i offentlegheita om kvardagen i skulen. Ei slik plikt strir ikkje mot lojalitetsplikta til arbeidstakaren.

3.5 Det skal vere openheit for allmenta om dagleg drift, planar, undervisningskompetanse, resultat og eksterne relasjonar ved kvar enkelt skule. Informasjon om utdanninga og den faglege fordjupinga til undervisaren skal òg vere ope tilgjengeleg.

3.6 Personvern og personleg integritet må sikrast for både tilsette og elevar.

4. Kompetente lærarar til alle

Lektoren har ei avgjerande rolle i læringsprosessen til elevane. Lektorar og lærarar med høg fagleg kompetanse gir betre elevprestasjonar og bidreg til sosial mobilitet hos elevane.

Elevar fortener lærarar med fagleg fordjuping i faga dei underviser i, derfor må lektor- og lærartitlane vernast, og norsk skule må få kompetansekrav på alle trinn i alle fag.

Bruk av digitale verktøy i skulen føreset kompetente lærarar som kan vurdere og avgjere kva som er tenleg bruk, ut frå formålet med skulen.

Norsk Lektorlag meiner:

4.1 Alle elevar må ha rett til kvalifisert lærar. Høvet opplæringslova gir til å tilsetje mellombels, må fjernast.

4.2 Lektor- og lærartitlane må vernast, og det må vurderast å innføre ei sertifiseringsordning.

4.3 Noreg treng ein forpliktande langtidsplan for høgare kompetansekrav i skulen.

4.4 Kompetansekrava bør motsvare nivået i faget. I grunnskulen bør alle undervisarar ha minst eitt års fagleg fordjuping (60 studiepoeng) i undervisningsfaga sine.

4.5 I vidaregåande skule må dagens krav om 60 studiepoeng gjelde for alle lærarar.

4.6 Lektorar og lærarar som blir sette til å undervise i fag der dei manglar fordjuping, må få rett til nødvendig vidareutdanning innan eit år. Som eit langsiktig mål bør alle som underviser i programfag, og etter kvart alle undervisarar i vidaregåande, ha minst 90 studiepoeng fordjuping i undervisningsfaget. Vidareutdanningssystemet og lektorprogramma må utviklast i tråd med dette.

4.7 Lektorar med mastergrad eller hovudfag skal som hovudregel setjast til å undervise i hovudfaget sitt. Relevant fagkompetanse i undervisningsfaget skal føretrekkjast. Det skal vere samsvar mellom den faglege fordjupinga til læraren og undervisningsfaga.

4.8 Rektors vurdering av kva som er relevant undervisningskompetanse, må kvalitetssikrast gjennom nasjonale retningslinjer.

4.9 Lektorar og lærarar må sjølve avgjere bruken av digitale verktøy i sine fag, for sine elevar.

Etter- og vidareutdanning

Elevane og samfunnet treng oppdaterte lektorar og lærarar. Offentlege skuleeigarar er forplikta til å kartleggje og planleggje behovet for kompetanseutvikling. Lektorar og lærarar har like stort behov for jamleg fagleg oppdatering som i ei rekkje andre yrke der dette er lovpålagt. Relevant etter- og vidareutdanning på fagleg tilfredsstillande nivå er noko alle i skulen må få tilbod om.

Norsk Lektorlag meiner:

4.10 Lektorar og lærarar må få forskriftsfesta rett til årleg etterutdanning som er relevant for den faglege vidareutviklinga deira.

4.11 Lektorar og lærarar må få forskriftsfesta rett til relevant vidareutdanning kvart femte år.

4.12 Tilsette må få lønt permisjon i samsvar med studiebelastninga i vidareutdanninga.

4.13 Eit nasjonalt tilsyn med opplæringslova må gjennomførast for å avdekkje kva skuleeigarar som faktisk tilbyr etter- og vidareutdanning med fagleg innhald.

4.14 Vidareutdanningstilbod må halde god fagleg kvalitet og organiserast slik at dei kan kombinerast med jobben som lektor eller lærer.

4.15 Etterutdanning må vareta dei ulike profesjonsfaglege behova hos lektorar og lærarar i grunnskulen og vidaregåande skule.

4.16 Faglege etter- og vidareutdanningstilbod bør inkludere korleis digitale verktøy, under dette kunstig intelligens, kan brukast som læringsstøtte for elevane.

4.17 Faglæraren har eit sjølvstendig profesjonelt ansvar for å etterspørje nødvendig etter- og vidareutdanning og for å halde seg oppdatert på eige fagområde innanfor rammene i arbeidstidsavtalen.

Karrierevegar

Ein god skule er avhengig av at lektorar og lærarar får utvikle seg som undervisarar gjennom heile yrkeskarrieren. Fagkompetansen hos undervisningspersonalet gir meirverdi i alle delar av grunnopplæringa. Det må finnast faglege karrierevegar i skulen, ikkje berre administrative.

Norsk Lektorlag meiner:

4.18 Det må utviklast eit heilskapleg system i skulen med faglege karrierevegar som ikkje leier ut av klasserommet. Arbeidsforholda og lønssystemet må gjere det mogleg å rekruttere og behalde dei beste lærarane og lektorane i klasserommet.

4.19 Det må etablerast felles nasjonale rammer for spesialiserte funksjonar eller roller i skulen, der forventningane til desse er i samsvar med tidsressursane som er sette av. Arbeidsgivaren skal leggje til rette for at spesialisten, ved sida av den ordinære undervisninga, får bidra til kompetanseheving saman med kollegaene.

4.20 Det må innførast fleire kombinerte stillingar mellom grunnopplæringa og universitets- og høgskulesektoren. Ei «lektor-doktorgrad» vil heve skulekvaliteten, auke statusen til læraryrket og gi meir klasseromsforskning av høg kvalitet.

4.21 Skulen bør bli ein attraktiv arbeidsplass for lektorar med doktorgrad. Dette vil gi skulane fleire lektorar med spesialkompetanse og bidra til meir praksisnær skuleforskning.

5. Høgare utdanning

Kvalitet må stå sentralt i heile universitets- og høgskulesektoren. Høgare utdanning i Noreg skal halde høg internasjonal standard. Framifrå undervisning må anerkjennast betre i academia.

Norsk Lektorlag meiner:

5.1 Innhaldet i undervisninga i høgare utdanning skal halde høgt internasjonalt nivå. Det bør vere openheit om kvalitet og kvalitetsavvik ved studiestaden, informasjon om dette bør vere lett tilgjengeleg for studentane og offentlegheita.

5.2 Samarbeidet mellom høgare utdanningsinstitusjonar og studieførebuande utdanningsprogram må styrkjast gjennom etablering og utvikling av gode strukturar. Arbeidet for å sikre kvalitet i høgare utdanning bør koplust til kvalitetssikringa av dei studieførebuande programma i skulen.

5.3 Gode undervisarar må anerkjennast gjennom krav til utdanningsfagleg kompetanse og karrieremoglegheiter som til dømes meritteringsordningar og delte stillingar.

5.4 Praksis i høgare utdanning skal ha eit klart definert læringsutbytte.

5.5 Det bør bli ei prioritert oppgåve for universitet og høgskular og vidaregåande skular å samarbeide om å utvikle forsvarlege vurderingsformer i skulen. Dette er særskilt viktig når bruk av kunstig intelligens fordrar ei ny bevisstgjerings av kva undervisning kan og bør vere.

Lektor- og lærarutdanningane

Skulen har ei samfunnsbyggjande rolle, og lektorane har mykje å seie for kvaliteten i skulen. Dette gjer det vesentleg å halde fram med å heve krava til kvalitet ved lektor- og lærarutdanningane.

Norsk Lektorlag meiner:

5.6 Lektorutdanningane og grunnskulelærarutdanninga skal vere forskingsbaserte, ha hovudvekt på undervisningsfaga og gi reelt høve til god fagleg fordjuping. Utdanning i faga i skulen skal liggje tett opptil vitskapsfaga på universiteta.

5.7 Det bør vere høge opptakskrav til all lærarutdanning. I faga ein ønskjer å studere og undervise i, bør det minst forventast middels høgt nivå.

5.8 Lektorprogramma må få dei same økonomiske insentiva som lærarutdanningane, og all lærarutdanning skal vurderast jamleg gjennom eit nasjonalt kvalitetssikringssystem.

5.9 Det er bra for elevane at lærarutdanningane no er heva til masternivå. For at forskjellane i akademisk profil og grada av fagleg fordjuping i dei ulike lærarutdanningane skal bli synlege, bør masterkandidatar frå grunnskulelærarutdanninga få tittelen grunnskulelærer, mens titlane lektor og lektor med tillegg bør brukast om kandidatar med fagleg fordjuping frå lektorprogramma og praktisk-pedagogisk utdanning. Lektorar med doktorgrad bør få eigen tittel.

Praktisk-pedagogisk utdanning (PPU)

Mastergrad kombinert med PPU er den viktigaste vegen til ein yrkeskarriere i skulen for akademikarar og andre profesjonar med og utan yrkesrøynsle, og PPU-studiet bør derfor få større nasjonal merksemd.

Norsk Lektorlag meiner:

5.10 PPU-studia bør få større nasjonal merksemd. Kvaliteten på PPU-programma ved universitet og høgskular må inn i eit nasjonalt kvalitetssikringssystem.

5.11 God kontakt mellom lærarutdannarane og lærarar i praksisfeltet er ein nøkkelfaktor for betre kvalitet i utdanningane. Lærarutdannarane bør jamleg undervise i skulen sjølve på dei trinna dei utdannar kandidatar til.

5.12 Praksislærarar bør ha minst fem års undervisningserfaring og hovudfags- eller masternivå i det aktuelle faget.

5.13 Det skal vere obligatorisk for studentane å delta i den faglege fellesskapen i praksisskulen, mellom anna for å kunne få erfaring med skule–heim-samarbeid og samarbeid med andre profesjonar.

5.14 Alle lektor- og lærarutdanningar må undervise i korleis digitale verktøy kan brukast som læringsstøtte, basert på den faglege og kognitive modninga til elevane og på eigenarten til faga. Studentane må setjast i stand til å nytte verktøya på ein kritisk og bevisst måte.

5.14 Ein bør prøve ut ei lønt turnusordning der den tilsette tek teori på universitet eller høgskule, som erstatning for dagens PPU. Målet er å gi betre praksisordningar og å utvikle samarbeidet mellom praksisskulane og UH-sektoren.

6. Profesjonell skuleleiing

Gode skuleleiarar har skulefagleg og pedagogisk bakgrunn, tilset høgt kvalifiserte lektorar og lærarar og baserer utviklingsarbeidet på vurderingane til faglærarane. Tiltak som ikkje kan knytast direkte til fag, må effektmålast og evaluerast kritisk.

Norsk Lektorlag meiner:

6.1 Skuleleiinga har ansvaret for at læringsaktivitetane til elevane blir leidde av kvalifiserte undervisarar.

6.2 Den viktigaste oppgåva til skuleleiinga er å rekruttere, behalde og vidareutvikle ein stab av høgt kvalifiserte lektorar og lærarar. Utlysing eller nyttilsetjing av lærarar utan mastergrad skal grunngivast fagleg, ikkje økonomisk.

6.3 Rektor og den pedagogiske leiinga skal ha pedagogisk bakgrunn og bør som hovudregel ha undervisningserfaring frå same skuleslag. Mellomleiarar skal ha undervisningsplikt.

6.4 Innhaldet i planleggingsdagane skal alltid drøftast med tillitsvalde, og planleggingsdagane bør fyllast med det faglege innhaldet som undervisningspersonalet meiner best styrkjer den faglege utviklinga til elevane.

6.5 Skulen treng både gode fagleiarar og leiarar med personalansvar. Skulen må ha profesjonell fagkompetanse på personalforvaltning, og personalpolitikken må byggje på eit godt partssamarbeid og vere godt kjend for dei tilsette.

6.6 Eit godt skulemiljø blir best sikra gjennom god fellesskapsbyggjande praksis knytt til fag og undervisning. Innhaldet og arbeidsmåtane i skulefaga er sentrale faktorar for eit vellykka mobbeførebyggjande arbeid.

7. Ansvarlege skuleeigarar

Skuleeigaren må sørje for at skulen har nok ressursar og blir driven i tråd med lov- og avtaleverk. Retten til fast stilling og fortrinnsrett til utvida stilling må respekterast. All undervisning i skulen skal givast av kompetent personale. Skuleeigaren har ansvar for at alle elevar har god nok tilgang på digital læringsstøtte.

Norsk Lektorlag meiner:

7.1 For at elevane skal få best mogleg opplæring, skal faglege og pedagogiske vurderingar og kravet til helse, miljø og sikkerheit liggje til grunn når ein fastset gruppestorleik og gruppesamansetjing.

I ungdomsskule og studieførebuande utdanningsprogram må det ikkje vere fleire enn 27 elevar per gruppe.

7.2 God rettleiing av nyutdanna krev nok tid og kvalifiserte, erfarne rettleiarar.

7.3 Skuleeigaren har eit særleg ansvar for å sikre at elevane er tilstrekkeleg førebudde til å gå vidare til neste nivå i skulen.

7.4 Lærartettleik er vesentleg for å kunne gi alle elevar god tilpassa opplæring.

7.5 Skulen er eit velferdsgode for alle. Ein god offentleg skule bør vere hovudstammen i eit godt skuletilbod. Privatskular og andre opplæringstilbod er positivt som supplement.

7.6 Skuleeigaren skal sikre at kvar enkelt elev har tilgang til nødvendige ressursar som lærebøker, elevlisensar til pedagogiske pakkar og system med kunstig intelligens.

7.7. Skuleeigaren må sikre at lærarane får kompetanse til å vurdere verktøy med kunstig intelligens, og at det blir sett av tid til dette.

7.8 Skuleeigaren må leggje til rette for ekskursjonar og internasjonalisering.

Trygg arbeidsplass

Lektorar og lærarar har same retten til eit forsvarleg arbeidsmiljø som tilsette ved andre arbeidsplassar. Elevrettar må ikkje gå ut over helsa, tryggleiken og rettssikkerheita til dei tilsette.

Norsk Lektorlag meiner:

7.9 Det viktigaste arbeidet for eit godt psykososialt miljø skjer i klasserommet. Gode klassemiljø og målretta arbeid med haldningane til elevane er sentralt for å motarbeide mobbing. Arbeidet for trygge og gode læringsmiljø må omfatte alle, også elevar med stort læringspotensial.

7.10 Aktivitetsplikta mot mobbing krev kompetanse, særleg hos skuleleiinga. Tilsette må få opplæring i å avdekkje og handtere mobbing, diskriminering og andre krenkingar.

7.11 Lovverket må vareta rettssikkerheita til undervisarar betre i elevsaker. Ved skuldingar mot ein lektor eller lærar må saksinnsyn, kontradiksjon og saksgang gjennomførast utan ugrunna opphald.

7.12 Vald og truslar i skulen er eit alvorleg arbeidsmiljøproblem som må førebyggjast betre. Skuleleiinga må gi tilsette nødvendig skulering og ha oppdaterte risikovurderingar og beredskapsrutinar.

7.13 Alle ulykker og valdshendingar skal avviksmeldast. Straffbare handlingar skal politimeldast, ansvaret ligg hos skuleeigaren og skuleleiinga.

7.14 For at skulen skal vere ein trygg arbeidsplass, bør elevar i vidaregåande skule som utviser åtferd til skade for tilsette og medelevar, lettare kunne miste vanleg skuleplass.

8. God skulekvalitet i heile landet

Alle elevar har rett til ei fullverdig grunnopplæring. Eit heilskapleg kunnskapssystem for skuleforskning er nødvendig for å sikre eit høgt fagleg nivå i norsk skule.

Norsk Lektorlag meiner:

8.1 Norsk skule treng eit heilskapleg kunnskapssystem som kan gi betre skuleforskning. Andelen kvantitative forskingsbidrag må aukast. Utdanningsforskning bør oppsummerast og formidlast til praksisfeltet, mellom anna gjennom utvikling og forvaltning av eit utdanningsbibliotek for skulesektoren.

8.2 Norsk skule skal ha eit høgt fagleg nivå. Nasjonale prøver, skulebidragsindikatorar og internasjonale komparative studiar av kvalitet i skulen er viktige i den offentlege diskusjonen om skulen. Målingar av skulekvalitet bør òg måle effekten av kompetansen til undervisningspersonalet.

8.3 Skulen må ta i bruk kvalitets- og avvikssystem som fangar opp timekutt, mangel på kvalifiserte lærarar, bruk av ufaglærte, lærarause timar, uforsvarlege arbeidsforhold o.l.

8.4 Når opplæring blir gitt som fjernundervisning, må skuleeigaren vere særskilt merksam på å sikre læringsmiljøet til elevane og arbeidsmiljøet til dei tilsette. Bruk av fjernundervisning må respektere lov- og avtaleverk, arbeidstidsavtalen og elevane sin rett til minstetimetall i fag.

8.5 Kunstig intelligens vil få ein utvida plass både i skulen og i samfunnet elles. Skuleeigaren må sikre at alle elevar i skulen har same tilgang til digitale verktøy.

8.6 Digitale verktøy, under dette kunstig intelligens, må ikkje brukast eller implementerast i skulen på ein måte som står i vegen for at elevane får utvikla seg sjølve og tileigna seg sjølvstendige kognitive ferdigheiter.

9. Vurdering

Vurdering skal bidra til læring og fortelje kva eleven sjølv kan. Lærestoff og undervisningsopplegg må sikre elevane føreseieleg og objektiv vurdering. Faglæraren skal vurdere om rammene og grunnlaget for standpunktvurdering er forsvarlege.

Det er viktig å sikre at faglærarar er godt kvalifiserte, og at dei får tilstrekkeleg tid til vurderingsarbeidet og eit tilbod om etterutdanning innan vurdering. Eksamen er ein viktig del av vurderingsarbeidet.

Nasjonale myndigheiter og skuleeigarar må gjennom tilstrekkelege tidsrammer og godtgjering leggje til rette for at høgt kvalifiserte og erfarne undervisarar tek på seg sensorarbeid.

Norsk Lektorlag meiner:

9.1 Elevane skal vurderast i fagkunnskap og ferdigheiter av ein lærar med kompetanse i undervisningsfaget. Elevane skal ikkje vurderast etter sosiale og emosjonelle ferdigheiter. Ved vurdering av tverrfaglege tema og ved tverrfagleg eksamen skal faglæraren berre vurdere kompetansemål i eige fag. Vurderingssystema må hindre at rektorar, skuleeigarar eller myndigheiter kan utøve press for at faglærarar og sensorar skal la elevar bestå.

9.2 Skal det vere grunnlag for vurdering, må elevane vere til stades og delta aktivt i opplæringa. Dette gjeld òg i grunnskulen.

9.3 Karakterar rettleier elevane om fagleg nivå og progresjon og er ein naturleg del av undervegsvurderinga der undervisaren finn det formålstenleg.

9.4 Karakterar i orden og åtferd er eit nødvendig verktøy for å kunne korrigere uakseptabel åtferd.

9.5 At undervisarane har autonomi over vurderingssystemet, har svært mykje å seie for god vurdering. Skal elevane få gode tilbakemeldingar og ha godt læringsutbytte, må lektorar og lærarar jamleg få høve til å vidareutvikle og forbetre vurderingskompetansen sin.

9.6 Nasjonale og lokale retningslinjer for standpunktvurdering må sikre at den faglege vurderinga til lærarane veg tungt. Det må komme fram av slike retningslinjer at det berre er grove feil som kan føre til karakterjustering ved klage.

9.7 Norsk skule har store variasjonar i vurderingspraksis og treng meir kompetanseheving på fagnivå for at vurderingskompetansen til undervisningspersonalet i faga skal vidareutviklast.

9.8 Nye sensorar bør som minimum ha ført minst to kull gjennom faget i sitt skuleslag.

9.9 Medlemmer i fagnemnder for sentralt gitt skriftleg eksamen bør skiftast ut jamleg. Maksimal funksjonstid bør som hovudregel ikkje overstige 7 år.

Like rammer for vurdering

Eksamens- og vurderingssystema i norsk skule må vere pålitelege og sikre at elevane blir vurderte på likt grunnlag, og at kvar elev blir vurdert ut frå dei faktiske kunnskapane og ferdigheitene sine i faget.

Norsk Lektorlag meiner:

9.10 Eksamen skal behaldast i norsk skule. Kvaliteten på eksamen blir sikra med ekstern sensor. Ungdomsskule og studieførebuande utdanningsprogram skal avsluttast med sentralt gitt skriftleg eksamen med ekstern sensur. Både ungdomstrinnet og vidaregåande skal avsluttast med munnleg eksamen i minst eitt fag.

9.11 Skriftleg avgangseksamen i grunnskule og vidaregåande skule må ha like rammer for eksamensgjennomføring. Ein strengare og meir straumlinjeforma hjelpemiddelkontroll har blitt nødvendig for å kunne sikre ei likeverdig vurdering av kompetansen til elevane, også med tilkomsten av ulike former for kunstig intelligens.

9.12 Eksamensordningane skal ha oppgåvetypar som gjer det mogleg for elevar på alle nivå å vise kunnskap og ferdigheiter. Todelt skriftleg eksamen, med og utan hjelpemiddel, er det som best kan måle kompetanse på alle nivå, og bør innførast i alle fag der det er mogleg.

9.13 Både standpunktvurdering og alle eksamensformer skal vere ei individuell vurdering av kunnskapane og ferdigheitene eleven har i faget. Eksamensordningar og oppgåveutforming må sikre at det er eleven sjølv som får vist dei faktiske kunnskapane og ferdigheitene sine i faget. Eksamen må derfor organiserast slik at bruk av kunstig intelligens er teknisk utelukka.

9.14 Nasjonale vurderingskriterium og -normer for både eksamens- og standpunktarakterar må bli meir presise. Lokalt gitt eksamen treng tydelege nasjonale retningslinjer.

9.15 Mappevurdering kan inngå i undervegsvurderinga der faglæraren finn det eigna, men kan ikkje erstatte eksamen.

10. Tilpassa opplæring for alle

Alle elevar skal ha reell rett til tilpassa opplæring av kvalifiserte faglærarar. Alle elevar, også elevar i vidaregåande opplæring, må få rett til forsterka opplæring når dei heng etter normal progresjon. I vurderingar av tilpassing og tilrettelegging må det leggjast vekt på kva som er best for elevane. Elevar skal ikkje skjermast unødige frå utfordringar, som kan vere vanskelege eller ubehagelege, dersom desse kan bidra til at elevane veks og utviklar seg.

Norsk Lektorlag meiner:

10.1 Tilpassa opplæring og vedtak om spesialundervisning må innrettast slik at det er reelt mogleg å gjennomføre i undervisningskvardagen.

10.2 Alle elevar skal ha faglærte undervisarar. Høvet til å bruke ufaglærte i unntakstilfelle må fjernast.

10.3 Høvet skuleeigaren har til å la vere å følgje ei sakkunnig tilråding om spesialundervisning, må innskrenkast.

10.4 God tilpassa opplæring for alle krev differensierte progresjonsbeskrivingar i læreplanane for faga som gir undervisaren støtte i arbeidet med å tilpasse undervisninga til elevar med ulikt læringspotensial. Lektorar og lærarar på alle trinn må kunne bruke organisatorisk differensiering der dei finn det pedagogisk formålstenleg.

10.5 Alle elevar må ha reell rett til tilpassa opplæring. Kompetansekrav for å undervise i alle fag vil vere avgjerande for om skulen er i stand til å leggje til rette for alle elevar.

10.6 Det bør stillast krav til skulen og skuleeigaren om at tilretteleggingar som lektorar eller lærarar blir pålagde å gjere for elevar med ulike utfordringar, er kunnskapsbaserte. Det bør med bakgrunn i forsking gjerast tydeleg kva som skal til for at lærarar skal gjere tilretteleggingar.

10.7 Skulen bør få ein modell på tre nivå med tilpassa undervisning, forsterka opplæring og spesialundervisning. Modellen må gjelde gjennom heile opplæringsløpet og fange opp elevar som ikkje følgjer progresjonen i læreplanane. Kompetanseutvikling og rettleiing av lærarar tek tid og må takast med i tidsressursfordelinga til skulen. Hjelpeapparatet rundt elevane må bruke språk og terminologi som også føresette og eldre elevar kan forstå.

10.8 Elevar med særskild norskopplæring må få rett og plikt til å dokumentere kva dei har lært, gjennom ei standardisert norskprøve. Omgrepet «tilstrekkelege norskferdigheiter» må definerast tydeleg i regelverket, og dei som gir særskild norskopplæring, må ha relevant fagkompetanse.

10.9 Det bør innførast felles reglar om at elevar som følgjer ordinært løp i vidaregåande skule, har B1-nivå i norsk, slik at dei kan følgje undervisninga og kommunisere med lærarar og medelevar.

10.10 Gode fagmiljø må ha ein viss storleik. Når støttetjenesta i skulen blir desentralisert, må fagmiljøa sikrast gjennom etablering av kommunale, regionale og nasjonale fagnettverk.

11. Læremiddel på premissane til faga

Gode og oppdaterte læremiddel er nødvendige verktøy i undervisninga. Undervisaren skal ha reell påverknad på val og bruk av digitale læremiddel og trykte lærebøker. Læremidla må ikkje vere utdaterte.

Norsk Lektorlag meiner:

11.1 Skuleeigarar må øyremerkje nok midlar til innkjøp av læremiddel. Digitale læremiddel må berre brukast der ein vurderer at dei er best fagleg eigna, og skal ikkje brukast som eit middel for innsparing. Skuleeigarar som ikkje set av nok midlar til innkjøp av læremiddel, i papirform og digitalt, forsømmer ansvaret sitt.

11.2 Faglærarar må ha reell påverknad på innkjøp av læremiddel og læringsressursar på skulen. Dette må ikkje undergravast gjennom pålegg om bruk av opne ressursar som NDLA.

11.3 Myndigheitene må utvikle kvalitetskriterium for læremiddel i alle fag. Opne læremiddel eller læringsressursar må tilfredsstille dei same kvalitetskriteria som kommersielle læremiddel.

11.4 Statlege myndigheiter og skuleeigarar må ta ansvar for at det finst eit breitt tilbod av og gode utviklingsmiljø for norskspråklege digitale og analoge læremiddel.

11.5 Skuleeigarar som vil utvikle læremiddel eller læringsressursar sjølve, må setje av tilstrekkelege ressursar, avklare opphavsrett og sikre at læremidla oppfyller anerkjende kvalitetskriterium.

11.6 Faglæraren må sjølv styre utarbeiding, bruk og eventuell deling av undervisningsopplegg. Kvalitetskrav må òg sikrast ved organisert deling av lærarproduserte læremiddel.

11.7 Ei felles digital teneste for vurdering av læremiddel, basert på kvalitetskriterium, kan styrkje og utvikle profesjonaliteten når faglærarar skal gi råd om kva læremiddel skulen bør kjøpe inn.

11.8 Dersom ein tek i bruk digitale verktøy med kunstig intelligens, må ein sikre at alle elevane og læraren får lik tilgang til slike ressursar.